

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ
З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Обов'язкова

**Освітньо-професійна
програма**

**«Дошкільна освіта (Психологія
в закладах дошкільної освіти)»**

Спеціальність

012 Дошкільна освіта

Галузь знань

01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти

перший (бакалаврський)

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

(назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання

українська

Розробники:

РУДНИЦЬКА-ЮРІЙЧУК Ірина Романівна,
кандидат пед.наук, асист. кафедри педагогіки і
психології дошкільної та спеціальної освіти

Профайл викладача

http://preschool.cv.ua/rudnytska-yuriychuk_iruna_romanivna/

Контактний тел.

+38 (0372) 54 22 69

E-mail:

i.rudnytska-iuriichuk@chnu.edu.ua

**Сторінка курсу в
Moodle**

<https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5361>

Консультації

Консультації з навчальної дисципліни проводяться очно та онлайн.
Очні консультації: вівторок з 13 до 15 год., ауд. 531, корпус №8 Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича.
Онлайн-консультації (за попередньою домовленістю): понеділок з 13 до 14 год

1. Анотація дисципліни. Силабус навчальної дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» складено на основі освітньо-професійної програми підготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта (Психологія в закладах дошкільної освіти)» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

2. Мета вивчення курсу «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» – теоретична та методична підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в довкіллі (природному, предметному, соціальному); активної діяльності в системі закладів дошкільної освіти.

3. Пререквізити. Курс «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» ґрунтується на знаннях, навичках і вміннях, отриманих під час вивчення таких дисциплін: «Педагогіка дошкільна», «Психологія дитяча», «Теорія та методика співпраці з родинами», «Основи природознавства з методикою».

4. Результати навчання. У результаті вивчення дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» студенти мають **знати:** зміст нормативних документів, зокрема «Базового компоненту дошкільної освіти», діючих програм та ін.; теоретичні основи та практичний досвід ознайомлення дітей із суспільним довкіллям: про взаємозв'язок розумового та морально-соціального виховання дітей в процесі ознайомлення їх із довкіллям; про роль мовлення дитини в процесі ознайомлення з явищами соціальної дійсності; про роль праці та інших видів діяльності дітей з метою соціалізації особистості та ознайомлення з працею дорослих; про сучасні методи ознайомлення дітей із суспільним довкіллям та соціальною дійсністю, стан практики роботи дошкільних закладів з означеної проблеми та сучасний передовий досвід виховання; **вміти:** вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом предмету ознайомлення дітей з суспільним довкіллям та психолого-педагогічними, дидактико-методичними засадами ознайомлення із соціальною дійсністю; здійснювати спостереження за соціальною поведінкою дитини, виявляючи різноманітні її характеристики в процесі діяльності та в повсякденні; складати орієнтовні перспективні плани роботи по навчанню дітей поведінки в громадських місцях та правилам дорожнього руху, іншими видами виховної роботи; використовувати ефективні методи та прийоми впливу на дітей з метою формування у них ціннісного ставлення до однолітків та дорослих, формування почуття відповідальності, набуття нею життєвого соціального досвіду; вміти формувати практичні навички соціальної компетентності у дітей дошкільного віку; складати конспекти занять з ознайомлення з суспільним довкіллям, використовуючи сучасні засоби навчання, доступні розумінню дітей дошкільного віку.

Компетентності, визначені Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності (КС)

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-8. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку навичок екологічно безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі.

Програмні результати навчання (ПР)

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно- ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методів і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

Компетентності, визначені професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти»

Загальні компетентності

ЗК.01 Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

ЗК.02 Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК.03 Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

Професійні компетентності

Трудові функції:

А 2. Організаційна

А2.2. Здатність обирати ефективні методи, форми та засоби організації освітнього процесу відповідно до запитів та потреб здобувачів освіти.

А2.3. Здатність організовувати ігрову (провідну) і інші види дитячої діяльності та підтримувати види діяльності, ініційовані дитиною.

А2.4. Здатність забезпечувати здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

А.4.1. *Предметно-методична.* Здатність формувати у здобувачів освіти ключові компетентності та спільні уміння відповідно до державного стандарту.

В. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу.

В 3.1. *Психоемоційна*. Здатність враховувати культурні, релігійні, соціальні та мовні особливості родини під час освітнього процесу та здійснювати його незалежно від власних поглядів, стереотипів та упереджень.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	год	лекцій	практичні	семінари	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	4	120	22	н/п	22	н/п	76	н/п	залік
Заочна	4	7	4	120	10	н/п	н/п	н/п	110	н/п	залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	се м	ла б	ін д	с.р .		л	с е м	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи курсу «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям»											
Тема 1. Методологічні основи ознайомлення дітей дошкільного віку з суспільним довкіллям та соціальною дійсністю. Мета та завдання курсу	17	3	3	-	-	11	15	1	-	-	-	14
Тема 2. Історія виникнення і розвитку проблеми залучення дітей до соціальної дійсності	16	3	3	-	-	10	15	1	-	-	-	14
Тема 3. Засоби ознайомлення дітей з суспільним довкіллям	17	3	3	-	-	11	15	1	-	-	-	14
Тема 4. Форми та методи ознайомлення дітей з суспільним довкіллям	15	2	2	-	-	11	15	1	-	-	-	14
<i>Разом за ЗМІ</i>	<i>65</i>	<i>11</i>	<i>11</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>43</i>	<i>60</i>	<i>4</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>56</i>
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Методика формування уявлень дітей про навколишнє суспільне довкілля											
Тема 5. Роль знань в соціалізації особистості дитини	14	3	3	-	-	8	15	1	-	-	-	14

Тема 6. Діяльність як умова пізнання дитиною суспільного довкілля	14	3	3	-	-	8	15	1	-	-	-	14
Тема 7. Вплив спілкування на соціалізацію дитини дошкільного віку	14	3	3	-	-	8	15	2	-	-	-	13
Тема 8. Вимоги програми з ознайомлення дітей з суспільним довкіллям для різних вікових груп ЗДО. Особливості здійснення планування роботи вихователем	13	2	2	-	-	9	15	2	-	-	-	13
<i>Разом за ЗМ 2</i>	<i>55</i>	<i>11</i>	<i>11</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>33</i>	<i>60</i>	<i>6</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>54</i>
Усього годин	120	22	22	-	-	76	120	10	-	-	-	110

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми
1	Поняття про освітню компоненту «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» Проаналізувати БКДО: освітня лінія «Дитина в соціумі», соціально-громадянська компетентність
2	Науково-теоретичні засади ознайомлення дітей з суспільним довкіллям. Проаналізувати методичні рекомендації до оновленого (2021 р.) БКДО, освітня лінія «Дитина в соціумі», соціально-громадянська компетентність
3	Скласти блок-схему, яка б відображала взаємозв'язок понять: оточуючий світ, природний світ, соціальний світ, соціальне довкілля; пояснити логіку цього взаємозв'язку
4	Зміст і форми ознайомлення дітей дошкільного віку з предметним довкіллям. Скласти картотеку методів ознайомлення дітей із соціальною дійсністю
5	Аналіз Декларації прав дитини: підготувати презентацію / відео-презентацію з доповіддю. Запропонувати оформлення «Декларації прав дітей групи» та методики роботи за нею
6	Роль сучасних наукових досліджень актуальних питань ознайомлення дітей з суспільним довкіллям
7	Пізнання самого себе як шлях соціалізації особистості
8	Фактори соціалізації дитячої особистості
9	Роль дорослого в процесі залучення дітей до соціальної дійсності. Співпраця з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довкіллям. Описати методичні прийоми виховання позитивного ставлення дітей до своєї сім'ї
10	Роль однолітків у процесі залучення дітей до соціальної дійсності
11	Виховання любові до Батьківщини і прилучення до народної культури
12	Формування лідерського потенціалу дітей дошкільного віку
13	Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку
14	Економічне виховання дітей у взаємодії закладу дошкільної освіти
15	Скласти конспект екскурсії по дошкільному закладі
16	Скласти план навчально-виховної роботи з дітьми щодо ознайомлення з соціальним довкіллям на місяць (вікова група за вибором)
17	Скласти схему предметного світу, об'єднавши предмети в певні групи
18	Складіть план-схему ознайомлення дітей з будь-яким предметом

19	Розробити рекомендації для вихователів однієї з вікових груп щодо підбору іграшок з урахуванням етапу ознайомлення дітей з предметним світом
----	--

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

- *поточний контроль* (максимально – 50 балів, форми контролю: усний, письмовий/тестовий у письмовій або електронній формі): оцінюється робота студентів на семінарських заняттях, виконання завдань для самостійного опрацювання студентами, виконання практичних завдань, творчих робіт, презентацій, тестових і письмових робіт;
- *рубіжний контроль* (максимально – 10 балів за два модулі, форми контролю: письмовий/тестовий у письмовій або електронній формі): за 5-ти бальною шкалою оцінюються модульні письмові роботи у кінці модуля 1 та модуля 2;
- *підсумковий контроль* (максимально – 40 балів): залік. Форма проведення – письмова/усна/автоматизоване тестування¹.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

- стандартизовані тести -1 бал;
- проекти (індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі проекти)-1 бал;
- доповіді, реферати, презентації за обраною темою- 1 бал;
- есе-1 бали;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень-1 бал;
- реферування наукової літератури- 1 бали.

У межах поточного чи підсумкового контролю (заліку) до рейтингу студента можуть зараховуватися додаткові бали за умови наявності у нього сертифікату про результати неформальної чи / та інформальної освіти з проблеми, що відповідає тематиці курсу. Кількість балів, що зараховується студенту, залежить від обсягу здобутих кредитів та отриманих результатів навчання, однак не більше, ніж 20% (20 балів) від загальної кількості балів за курс (100 балів за системою ЄКТС).

Оцінювання навчальної діяльності здійснюється відповідно до «Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича (протокол № 2 від 24 лютого 2020 року).

Шкала оцінювання

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	оцінка (бали)	пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання

¹ За умов організації освітнього процесу в онлайн-режимі лекційні та семінарські заняття, консультації проводяться на платформах Moodle, Google Meet.

Поточне, рубіжне та підсумкове оцінювання (контроль) реалізуються на вказаних платформах у формі виконання розроблених викладачем завдань, тестів.

Незадовільно	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом
---------------------	-----------------	---

A – «відмінно» – якщо студент набрав 90-100 балів, глибоко і всебічно знає зміст курсу, рекомендовану літературу, наукові першоджерела, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

B, C – «добре» – коли студент набрав 70-89 балів, твердо знає курс і рекомендовану літературу. Добре засвоїв практичні навички, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу.

D, E – «задовільно» – якщо студент набрав 50-69 балів, в основному знає курс, рекомендовану літературу, але не переконливо відповідає, плутає поняття, не впевнено почувається, виконуючи практичні завдання, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутнім фахом.

FX – «незадовільно» з можливістю перескладання – коли студент набрав 35-49 балів, не опанував зміст курсу, вкрай слабо знає загальну літературу курсу, не знає наукових фактів, визначень, правил та законів. Часто пропускав лекції та семінарські заняття.

F – «не зараховано» з обов'язковим повним курсом – якщо студент набрав 1-34 бали, не опанував зміст курсу, не знає загальної літератури курсу, не знає наукових фактів, визначень, правил та законів. Відсутнє загально гуманітарне та наукове мислення, практичними навичками не володіє. Часто пропускав лекції та семінарські заняття.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										К-ть балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль №2					40	100
T1	T2	T3	T4	(МКР)	T5	T6	T7	T8	(МКР)		
6	6	6	7	5	7	6	6	6	5		

T1, T2, T3.....T8 – теми змістових модулів

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. 2021 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876> (дата звернення: 29.08.2023 р.).
2. Білан О.І. *Ознайомлення з довідками. Молодий дошкільний вік*. Методичний посібник. Львів : Ліга : Прес, 2016. 76 с.
3. Богуш А.М. *Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи* : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 303 с.
4. Богуш А., Гавриш Н. *Методика ознайомлення дітей з довідками у дошкільному навчальному закладі*. Підручник для ВНЗ. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.
5. Богуш А.М., Варяниця Л.О., Гавриш Н.В., Курінна С.М., Печенко І.П. *Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку* : моногр. Н.-д. центр з проб. соц. педагогіки та соц. роботи АПН України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ : Альма Матер, 2006. 368 с.
6. Бондар М.О. *Граючись навчаємось*. Навчально-методичний посібник. Хмельницький. 2014. 135 с.
7. Дичківська І, Козлюк О., Кузьмук Л., Марчук Г. *Соціальний розвиток дитини. Діти четвертого року життя*. Київ : Генеза, 2017. 88 с.

8. Дичківська І, Козлюк О., Кузьмук Л., Поніманська Т. *Соціальний розвиток дитини. Старший дошкільний вік*. Київ : Генеза, 2013. 88 с.
9. Дубровський В.Ф. *Правова абетка для старших дошкільників*. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2005. 64 с.
10. Кононко О.Л. *Виховуємо соціально компетентного дошкільника* : навч.-метод. пос. до Базової програма «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.
11. Крутій К.А., Маковецька Н.В. *Подорож у довкілля. Методичні рекомендації для батьків і педагогів щодо ознайомлення дітей дошкільного віку із довкіллям*. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС ЛТД2, 2003. 136 с.
12. Максимова О.О. *Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям* : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.
13. *Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям. Метод. рекомендації до самостійної роботи*. Г.М.Беспалько, І.Р.Рудницька-Юрійчук. Чернівці: Чернівецький ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 32 с.
14. Піроженко Т.О., Ладивір С.О., Карасьова К.В. *Дитина у сучасному соціо просторі* : навчальний посібник. Київ-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.

7.2. Додаткова (допоміжна)

1. Алєко О.А. Проблема формування соціального досвіду дошкільників під впливом медіапростору. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 13 (2). С. 88-93.
2. Беленька Г.В. Ознайомлення дошкільників зі складними явищами навколишнього світу : крок за кроком. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. №2 (51). С. 42-49.
3. Білан О.І. *Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня»* / за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
4. Борисова З.Н., Беленька Г.В., Машовець М.А. *Виховання дошкільника в праці*. 2-ге вид. Київ, 2002. 112 с.
5. Гавриш Н.В. *Дошкільнятам про сталий розвиток. Маленькі люди великого світу* : навч.-метод. посіб. роботи з молодшими дошкільниками. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 128 с.
6. *Дитина в дошкільні роки* / Наук. кер. К.Л. Крутій. Запоріжжя : ЛПКС. Лтд, 2011. 268 с.
7. *Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років* / наук. кер. проекту : О.В. Огнев'юк; авт. кол. Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін.; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець. Київ : ун- т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
8. Зайцева Л.І. *Розкриваємо таємниці довкілля: методичний посібник*. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 110 с.
9. Калуська Л.В. *Комплексна програма розвитку навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник»*. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.
10. Карпенко О. *Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку* : навчально-методичний посібник. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 180 с.
11. Коновальчук І.І. Умови соціалізації дітей дошкільного віку в сім'ї. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 106-111.
12. Кононко О.Л. *Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві)* : Навч. посібник для вищих навч. закладів. Київ : Освіта, 2008. 255 с.
13. Максимова О.О. Фактори впливу на формування соціальної компетентності дитячої особистості. *Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : збірник науково-методичних праць. Житомир : «Полісся», 2016. У 3-х ч. Ч.ІІІ. С. 104-109.
14. Максимова О.О. Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Вип. 20. (Ч.2). Кам'янець-Подільський, 2016. С. 229-234.

15. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за ред. Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
16. Рудницька-Юрійчук І.Р. Збагачення соціального досвіду як засіб становлення соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»)*. Вип. № 9 (14). Київ, 2022. С.363-376. ISSN 2786-4952 Online. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2299/2300> (дата звернення: 25.08.2023 р.)
17. Сухар В. *Ознайомлення з соціально-предметним довкіллям. Молодий вік*. Харків : Ранок, 2017. 176 с.
18. Товкач І.Є. *Хочу бути мамою, хочу бути татом* : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 366 с.
19. Фомічова Л.І. *Ознайомлення з оточуючим* : навч. посібник. Київ : Благовіст, 2002.
20. Якименко Л. Від людини «діючої» до людини «суспільної». *Дошкільне виховання*. № 7, 2008. С. 16-18.

8. Інформаційні ресурси

1. «Дитина», освітня програма для дітей від 2 до 7 років (наук. кер. проекту – Огнев'юк В.О., авт. колектив – Беленька Г.В., Богініч О.Л., Богданець-Білокаленко Н.І. та ін.). 2016. 303 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf> (дата звернення: 29.08.2023 р.).
2. Конвенція про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 29.08.2023 р.).
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч./ Аксьонова О.П. та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : МЦФЕР-Україна, 2019. 490 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-u-sviti.pdf> (дата звернення: 29.08.2023 р.).
4. *Програми розвитку дітей*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення 28.08.2023 р.).
5. Щодо методичних рекомендацій до оновленого БКДО. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkiln-oyi-osviti> (дата звернення 25.08. 2023 р.).
6. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL : <http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua> (дата звернення 25.08.2023 р.).
7. Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. URL : <http://www.library.cv.ua/> (дата звернення 28.08.2023 р.).
8. Рудницька-Юрійчук І.Р. *Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям*: електронний курс на освітній платформі MOODLE Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL : <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5361>